

Manas redzējums par Latvijas lauksaimniecību, lauku attīstību un manu vieta nozarē.

Mani sauc Terēze Stanka. Pirms četriem gadiem es uzsāku studijas Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauksaimniecības fakultātē, kur izvēlējos studēt agronomiju ar specializāciju laukkopībā. Es melotu, ja teiktu, ka jau no bērnības zināju, ka studēšu tieši lauksaimniecību, lai gan vienmēr esmu ar to bijusi saistīta. Studiju sākumā vēl šaubījos, vai tiešām esmu īstajā vietā, bet, jo tālāk es gāju uz priekšu un iedziļinājos lauksaimniecībā, jo vairāk sapratu, ka es eju pareizajā virzienā. Šodien es ar 101 % pārliecību varu apgalvot, ka esmu savā īstajā vietā. Esmu tur, kur man ir jābūt.

Visu savu dzīvi esmu nodzīvojuši Rēzeknes novada, Gaigalavas pagasta „Jasmīnu” mājās, kurās lauksaimniecība nebija sveša jau Latvijas pirmās brīvvalsts laikos. 1994. gads šajās mājās atnesa divus lielus notikumus – pēc PSRS sabrukuma ar atgūtajiem 20 ha senču zemes tika nodibināta zemnieku saimniecība „Jasmīni”, un to īpašnieki sagaidīja savu pirmdzimto- mani. Tieši no šī brīža sākās arī mana saistība ar lauksaimniecību. Lai cik dīvaini arī nebūtu, manā pirmajā bērnības atmiņā ainā es redzu, kā mans 2 gadus jaunākais brālis guļ ratiņos, kamēr visa pārējā saime piedalās kartupeļu talkā. Arī es, nesdama rokās mazo plastmasas siļķu spainīti pilnu ar kartupeļiem, dzirdēju, kā tēvs saka mātei: „Redz, kāda čakla meita mums aug”.

Jau no mazām dienām bērni Stanku ģimenē ir radināti pie lauku darbiem. Vēl negājām skolā, kad dārza darbu darīšana un teliņa pabarošana bija obligāts pienākums. Tā mums tika ieaudzīnāta atbildības sajūta, patstāvība un latgaliskais darba tikums. Laikam ejot, augu gan es, gan arī mūsu saimniecība. Zemes palika vairāk, tehnika un iekārtas – modernākas. Arī es vairāk tiku iesaistīta visā saimniecības dzīvē. Pavasarī, atnākot no skolas, man patika ar tēti pastaigāt pa labību laukiem, kur, veģetāciju atjaunojuši, skaisti ceroja ziemāji un tik tikko ārā spraucās vasarāji. Atceros, kā mēs staigājām un spriedām, kāds varētu būt iemesls, kāpēc tas kviešu asniņš dzeltē. Mēs nezinājām, jo ne viens, ne otrs nebijām studējuši agronomiju. Man spilgti prātā palikusi tēva sacītā frāze: „Žēl, ka es savulaik nestudēju agronomiju, es tik daudz ko vēl nezinu...”. Dīvaini, jo tēti vienmēr esmu uzskatījis par gudrāko cilvēku pasaulē, kurš ar savu lauksaimniecības inženiera izglītību man iemācījis tik daudz ko no lauksaimniecības. Toreiz tam īpaši nepievērsu uzmanību, lai gan izmest no prāta šo frāzi arī nespēju. Vasaras tika pavadītas veicot lauku darbus – sākot no siena sagatavošanas darbiem, līdz pat negulētām naktīm, strādājot kaltē. Pakāpeniski maniem darba pienākumiem pievienojās arī augu aizsardzības līdzekļu izlietojuma žurnālu un lauka vēstures izveidošana, kā arī dažādu atskaišu veikšana.

Mana vislielākā vērtība dzīvē ir ģimene. Lauksaimniecība ir manas ģimenes dzīvesveids. Dzīvesveids, kas mums, latviešiem, ir gēnos, jo tieši zemkopība ir mūsu tradicionālā nozare. Runājot ar savu 96 gadīgo vectēvu, esmu daudz ko uzzinājusi par tā laika lauksaimniecību, par to, cik daudz laika un cilvēku resursu prasīja darbi, kas, uz mūsdienu fona, bija neefektīvi – daudz mazu saimniecību, kas kopā spēja saražot samērā niecīgus daudzumus. Bet ir skaidrs, ka latvieši vienmēr ir mīlējuši savu zemīti un tieši šis patriotisms ir tas, kas no šīs nozares neļauj atkāpties arī

21.gadsimtā. Cilvēki ir karojuši par savu tēvu zemi, tiek iekultivētas arvien jaunas un aizaugušas platības un ir palielinājies lauksaimniecībā izmantojamo zemju skaits. Padomju laikos Latvija bija viena no vadošajām valstīm lauksaimniecības produktu eksportā. Attīstoties rūpniecības nozarei, auga arī iedzīvotāju urbanizācija, līdz ar to strauji samazinājās laukos dzīvojošo cilvēku skaits, tomēr pēc Padomju Savienības sabrukšanas, tika atgūtas senčiem piederošās zemes, masveidā tika dibinātas zemnieku saimniecības un sāka attīstīties mūsdienu lauksaimniecībā. Visstraujāk tā vērojama tehnoloģiju attīstībā, kur Padomju laiku tehniku un iekārtas nomainījušas jaunas un daudz modernākas, pateicoties kurām pamatīgi cēlusies ražošanas efektivitāte, tādā veidā ļaujot apstrādāt lielākus apjomus īsākā laikā, patērējot mazāk energoresursus. Arvien populārāka kļūst precīzā lauksaimniecība, kur ar GPS palīdzību iekārtas fiksē, analizē un reaģē uz lauka kvalitatīvajām īpašībām, tādā veidā pielāgojot attiecīgajai situācijai atbilstošu darbību. Pateicoties šai tehnoloģijai, tiek palielinātas ražas, tai pat laikā samazinot resursu nelietderīgu izmantošanu.

Pamatīgi attīstījusies ir arī agroķīmijas un augu aizsardzības joma. Cilvēki pievērš daudz lielāku uzmanību vides aizsardzībai, līdz ar to samazinot ķīmiskā piesārņojuma risku. Ir aizliegtas vairākas bīstamas ķīmiskās vielas, piemēram, dihlordifeniltrihloretāns (DDT), kas 20.gadsimta četrdesmitajos gados plaši tika izmantots kā insekticīds. Šobrīd sabiedrība plaši diskutē par glifosātu saturošu preparātu aizliegšanu. Domas ir divējādas – vairāki pētījumi apliecina, ka glifosāts negatīvi ietekmē dzīvo organismu attīstību, izraisot dažādas iekšējo orgānu problēmas un ģenētiskās mutācijas, lai gan no otras puses mūsdienu intensīvajā lauksaimniecībā „Raundap” tipa herbicīdi ir vieni no plašāk izmantotajiem augu aizsardzības līdzekļiem. Manuprāt, bez glifosātiem intensīvā ražošana būtu daudz sarežģītāka, tāpēc uzskatu, ka īsti aizliegt šo vielu nevajadzētu, bet gan ierobežot tās lietošanu, jo kā viena no mūsdienās sastopamajām galējībām ir „Raundap” smidzināšana ražas nogatavināšanas paātrināšanai.

Konvencionālo saimniekošanas veidu strauji nomaina integrētā lauksaimniecība, kas sevī ietver vidi saudzējošākus augu aizsardzības un agroķīmiskos pasākumus, kā arī obligātu monitoringu. Lēmumi par augu aizsardzības līdzekļu lietošanu tiek pieņemti tikai pēc lauku apsekošanas, katrai darbībai jābūt agronomiski pamatotai, līdz ar to veiksmīgi tiek samazināts lieku ķīmisko vielu nonākšana apkārtējā vidē. Agroķīmijā obligāta ir augsnes agroķīmiskā kartēšana. Vairāk uzmanības tiek pievērsts augsnes auglības uzlabošanai, izmantojot arī starpkultūras un organisko mēslojumu, tādā veidā samazinot minerālmēsļu vajadzību. Lielāka uzmanība tiek pievērsta arī ūdens kvalitātes saglabāšanai, ko lielā mērā nosaka ES Nitrātu direktīva, tādejādi ierobežojot pārlietu lielu slāpekļa minerālmēsļu daudzuma izmantošanu lauksaimniecībā un tā nonākšanu ūdenstilpnēs.

Viens no efektīvākajiem paņēmieniem, kā stimulēt lauksaimniekus saimniekot videi draudzīgāk, ir dažādi ES platību maksājumi, no kuriem 2015. gadā ieviestais zaļināšanas maksājums, manuprāt, ir viens no veiksmīgākajiem. Pirms tam lielākajā daļā intensīvo saimniecību dominēja monokultūras, kā arī ekonomiski izdevīgāko kultūraugu – rapša un kviešu maiņa. Šobrīd vairums lauksaimnieku augu maiņā ir ieviesuši tauriņziežus, tai skaitā lauka pupas, tādā veidā lieliski uzlabojot augsnes bioloģisko stāvokli un samazinot vajadzību pēc lielāka N mēslojuma. Turklāt, lauka pupas ir lopbarībai vērtīgs proteīnaugs un tajā pašā laikā ekonomiski izdevīgs arī intensīvai ražošanai. Augu maiņa veiksmīgi ierobežo arī slimību u.c. kaitīgo

organismu izplatību, tāpēc uzskatu, ka tās ievērošana ir viens no būtiskākajiem noteikumiem veiksmīgai integrētai saimniekošanai.

Lauksaimniecības modernizācija ir mazinājusi cilvēka fizisko resursu vajadzību laukkopībā, toties būtiski pieaugusi intelektuālā potenciāla nepieciešamība. Tāpēc šobrīd liela nozīme ir izglītībai un zināšanām, jo tās ir nepieciešamas, lai pārvaldītu modernās tehnoloģijas, pārzinātu lauksaimniecībā vajadzīgo ķīmikāliju lietošanu, veiktu ekonomiskos aprēķinus u.c. būtiskas darbības. Arvien vairāk jaunu cilvēku izvēlās studēt lauksaimniecību, ko atspoguļo arī lielais studentu skaits gan Latvijas Lauksaimniecības universitātē, gan arī citās lauksaimniecības izglītības iestādēs. Liela daļa jauniešu ir nolēmuši uzsākt vai turpināt saimniekot savās ģimenes saimniecībās, tāpēc vēlās iegūt lauksaimniecisko izglītību, tādā veidā gūstot zināšanas un palielinot savas izredzes iegūt finansējumu ES atbalsta projektos. Jāatzīst, ka reti kurš uz fakultāti nāk ar mērķi uzsākt saimniekošanu no pilnīgas nulles, jo laukkopībā uzsākt veiksmīgu saimniekošanu bez zemes resursiem, ir praktiski nereāli – lielākā daļa LIZ jau pieder kādam saimniekam, bet pārdošanā esošās zemes bieži vien tiek pārdotas ārzemju lielsaimniekiem, kas sola lielākas summas. Šajā mirklī spilgti parādās cilvēku vērtība – nauda vai patriotisms. Es uzskatu, ka Latvijā ir jāsaimnieko mums pašiem- latviešiem. Protams, ikviens ir ieinteresēts nopelnīt vairāk, bet ne jau tāpēc mūsu senči atdeva dzīvības par brīvu Latviju, lai tagad mūsu tā jau nelielā valsts tiktu izpārdota ārzemniekiem. Viņiem Latvijas zeme ir tikai papildus peļņas avots, kamēr mums, latviešiem, tā nozīmē daudz, daudz vairāk. Manā dzimtajā pusē darbojas lielsaimnieks no Vācijas, kas savos „nezāļu” laukos ir iesējis „100 kviešu vārpa”, uzskata sevi par bioloģisko saimnieku un saņem milzīgas subsīdijas. Man sāp sirds par piesmiesto zemi, redzot, kā tīrumi, kur agrāk griezdamās auga labība, tagad ir pārvērsti nezāļu laukos. Šī skarbā mūsdienu realitāte ir necieņa pret tiem, kas mira šīs valsts dēļ, un tas ir sāpīgs apvainojums īsteniem Latvijas patriotiem, kas ar savu dzimto zemi nekad tā neizrīkotos. Protams, lauksaimniecība ir ļoti sarežģīta nozare un ne katram tā ir pa spēkam. Tas nav tikai darbs, tas ir dzīvesveids, kas sev līdzi nes daudz risku, negulētu nakšu un galvassāpju. Tas nav business, kur visu laiku garantēti stabili ienākumi, jo, neatkarīgi no tā, cik zināšanu un darba būtu ieguldīts, gala rezultāts lielākoties būs atkarīgs no Mātes Dabas, ko spilgti atspoguļo arī 2016.gada sezona, kas līdzi lietainajai vasarai un zemajai graudu kvalitātei, atnesusi arī zemākās graudu cenas pēdējo gadu laikā. Tomēr cilvēkam, kam piemīt patriotisms, entuziasms, uzņēmība un ir vēlme darboties, tas viss ir pa spēkam.

2013.gada septembrī uzsāku savas studijas Lauksaimniecības fakultātē. Jau kopš pirmās skolas dienas mans mērķis nebija iegūt augstākās izglītības diplomu, lai kļūtu par agronomu. Mans mērķis ir kļūt par labu un zinošu savas nozares speciālistu, kura sasniegšanai ar augstākās izglītības diplomu ir stipri par maz. Ir ļoti daudz jāmacās, jāpraktizējas un jāiziet cauri visiem laukkopības posmiem, lai patiesi izprastu šīs profesijas būtību. Visos aizvadītajos studiju gados esmu cītīgi mācījusies gan no gudriem pasniedzējiem, gan no kursabiedriem, zinošiem praktiķiem un savas nozares entuziastiem. Man vienmēr ir patīcis mācīties. Nevis mācīties to, kas ir obligātajā skolu programmas sarakstā, bet mācīties dzīvei- iemācīties un uzzināt ko jaunu. Vienmēr cenšos izmantot visas iespējas un apmeklēt dažādas apmācības, seminārus, konferences un pieredzes apmaiņas braucienus, lai paplašinātu savu redzesloku un iegūtu zināšanas, ko nevar apgūt sēžot auditorijā. Esmu vairāk praktiķis, nevis teorētiķis, tāpēc man labāk patīk praktiskās

nodarbības uz lauka. Izmantojot priekšrocību, ka tēvam ir saimniecība, lekcijās iegūtās zināšanas izmantoju arī tur. Papildus profesionālajai izaugsmei, ne mazāk svarīga man ir arī mana personīgā izaugsme. Esmu cilvēks, kam patīk sevi attīstīt un izmēģināt daudzās jomās, tāpēc labprāt iesaistos dažādās sabiedriskajās aktivitātēs, ceļoju, apmeklēju pasākumus un radoši izpaužos. Esmu Latvijas un Latgales patriote, kas mīl savu dzimto zemi un tēva mājas. Ļoti tuva man ir mūsu tautas kultūra, ko vislabāk izjūtu caur tautas dejām un dziesmām. Esmu daudz ceļojusi, kā arī pusgadu studējusi ārzemēs Erasmus+ programmas ietvaros, kas vēl jo vairāk apliecināja manu dzimtenes mīlestību, jo sapratu, ka ilgi svešumā dzīvot nespēju.

Ja tagad salīdzinu sevi pirms studiju uzsākšanas un sevi tagad, varu apgalvot, ka esmu pamatīgi augusi. Jo vairāk informācijas es iegūstu, jo vairāk saprotu, ka tik daudz ko tomēr nezinu, kas vēl jo vairāk motivē nepadoties un mācīties vairāk. Esmu kļuvusi kompetentāka daudzos lauksaimnieciskos jautājumos. Jūtu, ka ir pienācis brīdis, kad es spēju ne tikai mācīties no kāda, bet gan arī kādu pamācīt. Patīkami, ka arī mans tētis arvien biežāk ieklausās manos padomos un ņem tos vērā. Tas man ir ļoti svarīgi. Mēs viens no otra mācāmies un nu esam kļuvuši par diezgan spēcīgu komandu. Šajā sezonā manā pārziņā bija mūsu saimniecības augu aizsardzības un agroķīmijas pasākumi. Ir patīkami, kad aizej uz lauka un saproti, kādi procesi tur notiek, un ka sāk veidoties savs viedoklis par notiekošo. Pamazām mani sāk respektēt arī citi pagasta lauksaimnieki, kas nereti griežas pie manis pēc padoma. Un, manuprāt, agronomam vislielākais gandarījums ir tad, ja īstajā laikā pareizi pieņemts lēmums ir devis pozitīvu rezultātu.

Tā kā bez manis ģimenē ir vēl divi brāļi, tad es apzinos, ka nebūšu tā, kas pārņems vecāku saimniecības vadību. Zinu, ka man pašai saviem spēkiem būs jācīnās par savu vietu nozarē, tāpēc pašlaik par savu prioritāti uzskatu iegūt maksimāli daudz zināšanu un praktiskās pieredzes, kas man noderēs turpmākajā agronoma karjerā. Mājās esmu izjutusi to, kā ir būt agronomam saimniecībā un tas vienmēr būs mans svētākais pienākums gādāt, lai z/s „Jasmīni” agronomiskā puse būtu sakārtota. Visu aizvadīto vasaru pavadīju praktizējoties LLU MPS „Pēterlauki”, kur strādāju pie izmēģinājumiem un zinātniskajiem pētījumiem. Izjūtu to, cik daudz laika un specifiska darba ir jāiegulda, lai zinātne virzītos uz priekšu. Šajā praksē guvu vērtīgu pieredzi, daudz jaunu zināšanu, kā arī sapratu to, ka lauksaimniecības zinātne Latvijā attīstās, par ko man ir liels prieks. Esmu arī pati no sākuma līdz beigām izjutusi to garo un laikietilpīgo ceļu no izmēģinājuma ierīkošanas līdz pat zinātniskās publikācijas iesiešanai. Noteikti turpināšu studijas maģistratūrā un savu bakalaura darbā iesāktu pētījumu par kviešu lapu plankumainību attīstību atkarībā no agrotehniskajiem pasākumiem. Vēlos arī pamēģināt to, kā ir būt agronomam komerciāla tipa uzņēmumā, tāpēc 3 nedēļas praktizēšos LPKS „Latraps”.

Es jūtu, ka pašreiz esmu sava profesionālās izaugsmes ceļa sākumā, tāpēc nevaru droši apgalvot, kas vairāk piesaistīs manu uzmanību,- zinātniski pētnieciskais darbs vai praktiskais ierindas darbs. Vēlos attīstīties un izmēģināt savus spēkus dažādās ar agronomiju saistītās jomās, lai saprastu, kas manai sirdij tuvāks. Skaidri zinu tikai to, ka ar agronomiju būs saistīta mana profesionālā darbība, ka nākotnē gribu dzīvot laukos, lai maniem bērniem ir tikpat skaista bērnība kā man. Gribu, lai man ir māja, pie kuras vīsiem un smaržos puķuzirnīši, kur ziedēs ābeļdārzs un mazdārziņā vienmēr būs svaigi dārzeņi.